

**IŠMOKOS ŠEIMAI EUROPOS
SAJUNGOJE IR LIETUVOJE**

2024 m.

Nemažai Lietuvos Respublikos piliečių yra išvykę dirbti ir (ar) gyventi į kitas Europos Sąjungos valstybes, tačiau dažnas nežino, kokias socialines garantijas, pašalpas ir išmokas jis gali gauti kitoje valstybėje ar kur turėtų kreiptis dėl jų. Todėl, dar prieš išvykstant, labai svarbu išsiaiškinti, kokios Jūsų pareigos ir kokios Jūsų teisės kitoje valstybėje, kad galėtumėte labiau apsaugoti save ir savo vaikus.

Čia supažindinsime Jus su išmokų šeimai mokėjimo ypatumais, kai šeimos nariai dirba ir (ar) gyvena skirtingose Europos Sąjungos valstybėse. Sužinosite, kokia valstybė skirs ir mokės Jums išmokas.

Kas reglamentuoja Europos Sąjungoje migruojančių asmenų socialinę apsaugą?

Migruojančių asmenų socialinę apsaugą Europos Sąjungoje reglamentuoja Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentai*.

Šie reglamentai apima visas svarbiausias socialinės apsaugos sritis: pensijas, nedarbo draudimą, ligos, motinystės, tėvystės išmokas, taip pat ir išmokas šeimai.

* *Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir jį įgyvendinantis reglamentas (EB) Nr. 987/2009.*

Išmokų šeimai skyrimas skirtingose Europos Sąjungos valstybėse

Išmokas šeimai numato Europos Sąjungos valstybių nacionaliniai teisės aktai, todėl jų pobūdis, dydis, skyrimo sąlygos valstybėse labai skiriasi. Vienose valstybėse išmokos gali būti skiriamos vien dėl to, kad vaikas čia gyvena, kitose valstybėse išmokos gali būti skiriamos tik įvertinus visos šeimos pajamas, vaikų skaičių, jų amžių ir pan. Kai kuriose valstybėse gali būti reikalaujama išdirbti tam tikrą laikotarpį, kad būtų skiriamos išmokos.

Kokios lietuviškos išmokos šeimai patenka į reglamentų taikymo sritį?

Išmokų vaikams įstatyme numatyta net vienuolika skirtingų išmokų šeimai, tačiau tik šios keturios patenka į reglamentų taikymo sritį: išmoka vaikui, išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai, išmoka gimus vienu metu daugiau kaip vienam vaikui ir išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui. Tai reiškia, kad į šias išmokas bus atsižvelgiama, kuomet bus apskaičiuojamos išmokos pagal reglamentus.

Jeji visa šeima gyvena vienoje valstybėje

Viskas labai paprasta, jei visa šeima gyvena ir tėvai dirba vienoje valstybėje, tuomet išmokos skiriamos ir mokamos pagal gyvenamosios ir darbo vietos valstybės nacionalinius teisės aktus. Taigi, jei šeima gyvena Lietuvoje, išmoka vaikui bus skiriama pagal Lietuvos teisės aktus. Toks pats principas galioja ir tuo atveju, jei visa šeima persikrausto gyventi į kitą Europos Sąjungos valstybę, pavyzdžiui, Airiją. Net jei visi šeimos nariai yra Lietuvos Respublikos piliečiai, ir net jei yra likusi deklaruota gyvenamoji vieta Lietuvoje, bet šeima faktiškai negyvena Lietuvoje, tuomet reikia kreiptis į Airijos įstaigą, atsakingą už išmokų šeimai mokėjimą, ir išmokos bus skiriamos pagal Airijos teisės aktus.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad, jei visa šeima iš Lietuvos persikelia gyventi į kitą Europos Sąjungos valstybę, Lietuvoje išmokos vaikui mokėjimas bus sustabdytas. Todėl labai svarbu apie savo išvykimą informuoti savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrių, kuris moka Jums išmoką. Nepranešus gali susidaryti permoka, kurią teks grąžinti.

Jeji iš kitos Europos Sąjungos valstybės, kurioje Jums buvo paskirta išmoka šeimai, Jūs grįžtate gyventi į Lietuvą, taip pat turite informuoti apie išvykimą tos šalies įstaigą, kuri moka Jums išmokas.

Jei šeimos nariai gyvena skirtingose Europos Sąjungos valstybėse

Dažna situacija, kai vienas iš vaiko tėvų lieka gyventi Lietuvoje ir prižiūrėti atžalą, o kitas išvyksta dirbti į kitą Europos Sąjungos valstybę. Šioje situacijoje vien nacionalinių teisės aktų gali neužtekti, todėl, tais atvejais, kai kelios valstybės turi teisę mokėti išmokas šeimai, bus taikomos ir Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentuose numatytos taisyklės.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad tuo pačiu metu už tuos pačius vaikus, šeima negali gauti kelių išmokų iš skirtingų valstybių narių, t. y. negali gauti pilnos išmokos ir iš Lietuvos, ir iš kitos Europos Sąjungos valstybės. Tačiau, kad šeima būtų visiškai apsaugota, reglamentuose yra numatytas mechanizmas, leidžiantis šeimai gauti didžiausią jai priklausančią išmoką.

Kai tėvai dirba (ar gyvena) skirtingose Europos Sąjungos valstybėse, už išmokų vaikams mokėjimą atsakingos įstaigos nustato, kuri valstybė turės pirmumo teisę* mokėti išmokas šeimai. Pirmumo teisę turinti valstybė moka viso dydžio išmoką, kita valstybė moka tik priedą, lygų skirtumui tarp šiose valstybėse numatytų išmokų, jei išmoka jos valstybėje yra didesnė negu pirmumo teisę turinčioje valstybėje (žiūr. pavyzdžius).

**Pirmumo teisės taisyklė: valstybė, kuri moka darbu pagal darbo sutartį ar savarankišku darbu pagrįstas išmokas, yra viršesnė nei valstybė, kuri moka išmokas, pagrįstas pensija ar gyvenamąja vieta.*

Jei vienas iš tėvų dirba, o kitas su vaiku gyvena kitoje valstybėje ir nedirba, ir abu tėvai įgyja teisę į išmoką šeimai, tuomet pirmenybę mokėti išmoką turės darbo vietos valstybė.

1 situacija

Vaiko tėvas dirba Lietuvoje. Motina su vaiku gyvena Airijoje, bet neužsiima darbine veikla ir negauna socialinio draudimo pensijos.

Išmokų dydis Lietuvoje 96,25 Eur/mėn., Airijoje - 140,00/mėn** Eur.*

Kokio dydžio išmoką ir kokia įstaiga mokės?

Savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius šeimai mokės 96,25 Eur, o Airijos įstaiga mokės skirtumą, t.y. 43,75 Eur/mėn. (140,00 - 96,25 = 43,75 Eur).

Bendra šeimos gaunama išmokų suma - 140,00 Eur.

Jei abu tėvai dirba skirtingose valstybėse narėse ir turi teisę į išmokas šeimai, o vaikas gyvena vienoje iš šių valstybių, išmoką šeimai mokės ta valstybė, kurioje gyvena vaikas.

2 situacija

Vaiko tėvas dirba Vokietijoje. Motina dirba ir su vaiku gyvena Lietuvoje

Išmokos dydis Lietuvoje 96,25 Eur/mėn., Vokietijoje 250,00 Eur/mėn.

Kokio dydžio išmoką ir kokia įstaiga mokės?

Pirmenybę mokėti išmoką vaikui turės vaiko gyvenamosios vietos valstybė – Lietuva. Savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrius šeimai mokės visą sumą, t. y. 96,25 Eur/mėn. Vokietijos įstaiga mokės skirtumą – 153,75 Eur/mėn. (250,00 - 96,25 = 153,75)

Bendra šeimos gaunama išmokų suma: 250 Eur/mėn

**Dydis aktualus nuo 2024 m. sausio 1 d.*

***Kitose valstybėse pateikti dydžiai gali skirtis nei pavyzdžiuose.*

Atkreipiame dėmesį į tai, kad reglamentų nuostatos taikomos tik tada, kai keliose Europos Sąjungos valstybėse šeima tuo pačiu metu įgyja teisę į išmokas už tą patį vaiką.

Yra atvejų, kai, nors vaiko tėvas ir dirba kitoje Europos Sąjungos valstybėje, bet pagal tos valstybės teisės aktus jis neįgyja teisės į išmoką šeimai (pvz. dėl to, kad per didelės pajamos), tuomet Lietuvoje su vaiku gyvenančiai motinai išmoka skiriama tik pagal Lietuvos teisės aktus.

Jei santuoka yra nutraukta

Visos šios taisyklės taikomos vaiko tėvams, nepriklausomai nuo to, ar šeima susituokusi, nebuvo susituokusi, ar santuoka nutraukta. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad dažnos šeimos skiriasi ir sukuriamos naujos santuokos, o vaikai su biologiniais tėvais ne visuomet palaiko ryšį, dauguma Europos Sąjungos valstybių narių vertindamos šeimos sudėtį atsižvelgia ne į biologinius vaiko tėvus, o į namų ūkį. Tad kiekvienos šeimos situacija turi būti vertinama individualiai, bendradarbiaujant su kitos valstybės narės kompetentinga įstaiga.

Atkreipiame dėmesį į tai, jei asmuo jam skirtas išmokas šeimai naudoja ne šeimos nariams išlaikyti, įstaiga paskyrusi išmokas bei gavusi kito iš vaiko tėvų prašymą, gali išmokas mokėti tiesiogiai asmeniui, faktiškai išlaikančiam šeimos narius.

3 situacija

Vaiko tėvai yra išsiskyrę. Vaiko tėvas dirba Suomijoje, o motina gyvena su vaiku Lietuvoje. Tėvas pateikė prašymą išmokai gauti ir jam buvo paskirta išmoka Suomijoje, tačiau jis vaikui pinigų nesiunčia ir jo neišlaiko. Motina gali kreiptis į savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrių ir pateikti prašymą, kad Suomijoje paskirtos išmokos būtų mokamos į jos sąskaitą. Specialistai pateiks informaciją Suomijos įstaigai.

Prašymų pateikimas ir susirašinėjimas tarp institucijų

Lietuvoje dėl išmokos vaikui skyrimo gali kreiptis vienas iš vaiką auginančių tėvų (ar turimas vienintelis iš tėvų) (įtėvių), bendrai gyvenančių asmenų, globėjas (rūpintojas), emancipuotas ar susituokęs nepilnametis vaikas, vaikas nuo 14 iki 18 metų, turintis tėvų ar rūpintojų sutikimą, ar pilnametis asmuo, kuriam ši išmoka paskirta arba šių asmenų įgaliotas asmuo.

Prašymą pateikti galima elektroniniu būdu per socialinės paramos informacinę sistemą www.spis.lt. Prisijungimas galimas trimis būdais: per el. bankininkystės sistemą, su mobiliu elektroniniu parašu arba su elektroniniu parašu. Kreipiantis dėl universalios išmokos vaikui (96,25 Eur/mėn) papildomų dokumentų teikti nereikia.

Prašymą gauti išmoką galima pateikti ir raštu savivaldybėje. Pareiškėjai dėl išmokos vaikui kreipiasi į savivaldybę, kurios teritorijoje deklaruoja gyvenamąją vietą arba į savivaldybę, kurios teritorijoje asmuo yra įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, o jeigu gyvenamosios vietos neturi arba asmuo nėra įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą – į savivaldybės, kurioje faktiškai gyvena, administraciją. Kartu reikėtų pateikti asmens dokumentą, jokių papildomų dokumentų kreipiantis dėl universalios išmokos vaikui pateikti nereikia.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad nei seneliai, nei kaimynas, jei jie neturi notaro patvirtinto įgaliojimo, prašymo dėl išmokų šeimai pateikti negali. Seneliai, paskirti vaiko globėjais (rūpintojais) Civilinio kodekso nustatyta tvarka, prašymą dėl išmokos vaikui turėtų teikti savo vardu. Seneliai, kurie faktiškai prižiūri vaiką, gali kreiptis dėl išmokos vaikui skyrimo, jeigu savivaldybės administracijai pateiks įgaliojimą atstovauti tėvus ir prašymą skirti išmoką vaiko tėvo ar motinos vardu.

Pagal prašyme pateiktą informaciją įstaigų specialistai turės nustatyti, kokia valstybė įgis pirmumo teisę mokėti išmokas šeimai. Susirašinėjimas tarp Europos Sąjungos įstaigų vyksta per elektroninę socialinės apsaugos informacijos mainų sistemą (EESSI) naudojant F serijos struktūrizuotas formas.

Kitų Europos Sąjungos valstybių įstaigų, atsakingų už išmokų šeimai mokėjimą, kontaktinę informaciją galima rasti Europos Komisijos interneto puslapyje: <https://ec.europa.eu/social/social-security-directory/cai/select-country/language/lt>

Naudinga nuoroda

Internetiniame puslapyje <https://www.missoc.org/> yra informacija apie kiekvienos Europos Sąjungos valstybės socialines išmokas: valstybinio socialinio draudimo pensijas, nedarbo draudimo išmokas, ligos, motinystės išmokas, taip pat ir apie išmokas šeimai. Čia galima rasti informaciją ne tik apie tai, kokia išmoka priklauso šeimai, bet yra aprašytos ir pagrindinės sąlygos išmokai gauti bei nurodyti išmokų dydžiai, kurie kasmet yra atnaujinami.